

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

י"ב-י"ג תמוז

(חלק לג שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת חוקת-בלק, ויב תמוז, ה'תשפ"ו (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2026

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

Kehot Publication Society® and the Kehot logo are registered trademarks of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

”בִּי”ג תמוז

להודות⁵ בעבודת האדם, שהם ד' סוגים במניעות ועיכובים על עבודת השם⁶ (שעל ידם נוצר מצב של סכנה רוחנית לאיש ישראל), והקב”ה עומד לימין כל אדם ונותן לו כח להתגבר על המניעות ועיכובים – מסיים את המאמר בביאור קצר בתוכן אמירת „הגומל לחייבים”, וז”ל:

וזהו נוסח ברכה זו הגומל לחייבים טובות, דהלא כל ישראל מחוייבים בלימוד התורה ובקיום המצות. . ואם מצד איזה סיבה לא קיים זה הלא הוא האשם בזה. . כל המניעות ועיכובים שבזמן הגלות הם רק נסיונות. . ולכן בברכה זו מזכיר חוב לעצמו.

ב. ונראה לבאר התשובה לשאלה הנ”ל, ובהקדמה:

בבית יוסף⁷ מפרש נוסח הברכה „הגומל לחייבים” – „כלומר אפילו לאותם שהם חייבים דהיינו שהם רשעים. . עכ”ז גומל להם טובות, וגם אני כאחד מהם שאף על פי שאיני הגון גמלני בכל טוב”.

א. נוסח ברכת הגומל (להלכה¹) הוא „ברוך כו' הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב”², ונוסח ברכת הנס (שנעשה ליחיד) הוא „ברוך כו' שעשה לי נס במקום הזה”³. ומדייק כ”ק מו”ח אדמו”ר (במאמר מרו⁴ שאמר בש”ק (ט”ז תמוז תרפ”ז) שלאחרי גאולתו ממאסרו במדינה ההיא), וז”ל:

וצריך להבין למה נשתנה נוסח ברכה זו מברכת הנסים, דבברכת הנס אומר ברוך שעשה לי נס, ואינו מזכיר בברכתו חובה לעצמו, והיינו שימצא חוב בעצמו אשר בעבורו עמד ר”ל בסכנה והוא בעצמו מודה שהי' חייב בדבר הסכנה ח”ו אלא שהקב”ה עשה לו נס, משא”כ בברכה זו אומר הגומל לחייבים טובות שמוזכר חוב לעצמו, והוא בעצמו מודה שהוא החייב בזה אלא שזהו מחסדי הוי' ודרכי הוי' שהוא ית' גומל גם לחייבים טובות. עכ”ל.

והנה בהמשך המאמר לא נתפרשה, לכאורה, התשובה לשאלה זו („למה נשתנה נוסח ברכה זו מברכת הנסים”), ורק לאחר שמבאר ענין „ארבעה צריכין

(5) ברכות נד. ב. – ולהעיר, שנלמדים בגמ' שם מהכתובים דמזמור קז שבתהלים – המזמור המתייחס לשנותיו של כ”ק מו”ח אדמו”ר במשך השנה (י”ב תמוז תשמ”ר-תשמ”ז (שנת הדפסת שיחה זו), ע”פ תקנת הבעש”ט (קובץ מכתבים לתהלים (בסוף תהלים אהל יוסף יצחק) ע' 214. ועוד) „לאמר הקאפיטל תהלים המתאים למספר שנותיו” (וראה לקו”ש ח”ה ס”ע 103 ואילך (וש”ג) בנוגע להמשך הזמן לאחרי ההסתלקות).

(6) להעיר גם מחדא”ג מהרש”א בברכות שם.

(7) לטווא”ח ר”ס ריט. (6)

(1) רמב”ם הל' ברכות פ”י ה”ח. טור (וב”י) ושו”ע או”ח ר”ס יט. סידור אדה”ו.

(2) כן הוא בסידור אדה”ו (וכ”ה בכת”י הרמב”ם החתום בעצם כ”ק (רמב”ם ספר אהבה – ירושלים, תשד”מ) ועוד כת”י – ראה רמב”ם הוצאת קאפח). אבל ברמב”ם לפנינו, טוש”ע שם, שגמלני כל טוב” וראה רד”ה ברוך הגומל שבהערה 4.

(3) ברכות נד, א. רמב”ם שם ה”ט. שו”ע שם סו”ח ס”ד. סדר ברכת הנהנין לאדה”ו רפ”ג.

(4) ד”ה ברוך הגומל (נדפס בסה”מ קונטרסים ח”א קפד, ב ואילך. סה”מ תרפ”ז ע’ ריא ואילך).

חיובה הוא על נס היוצא ממנהגו של עולם¹⁰.

וא"כ, אם בהצלה טבעית יש להודות להשם על שגמל עמו טובה זו, "אע"פ שאיני הגון" – כש"כ וק"ו כשמודים להקב"ה על שידוד מערכות הטבע, שהי' צריך להוסיף בההודאה ההדגשה שנעשה לו הנס, "אע"פ שאיני הגון".

ג. לכאורה יש מקום לחלק בין ברכת הגומל לברכת הנס:

ברכת הגומל היא מברכות הודאה, שמודה ומשבח לה' על הטובה שהגיעה לו, ולכן יש מקום להוסיף, הגומל לחייבי' בים טובות, מכיון שזה מפליא יותר את החסד שנעשה עמו (שלמרות שאינו הגון מ"מ נעשה עמו חסד זה);

משא"כ ברכת הנס היא מברכות הראי' – שמברך על ראיית המקום שנעשה שם הנס, היינו שהברכה היא על עצם עשיית הנס במקום זה (המראה על גדלותו ית' שביכלתו לשדד מערכות הטבע), ובמילא אין מקום להוסיף הפרט ד, הגומל לחייבי'ם" השייך להאדם שאירע עמו נס זה, ולא לעצם עשיית הנס.

אבל [לכד זאת, שכאשר הנס נעשה לשאינו ראוי י"ל שזהו נס גדול יותר, הרי] חילוק זה אינו מוכרח, כי מלשון

ומשמעות פירושו, שהתואר, "חייבים" כאן הוא כעין, "בלתי ראויים" לקבלת חסדי השם, והיינו שהמברך מודה ומשבח להקב"ה על עשיית חסד זה עמו אף שאינו ראוי לכך, "אע"פ שאיני הגון"⁷.

אמנם במאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל מפורש⁸, דהזכרת, "חובה לעצמו" ענינה, "שימצא חוב בעצמו אשר בעבורו עמד ר"ל בסכנה והוא בעצמו מודה שהי' חייב בדבר הסכנה ח"ו".

ויש לומר, ששינוי זה לגבי מ"ש הבית יוסף נוגע להבנת תירוץ השאלה, "למה נשתנה נוסח ברכה זו (ברכת הגומל) מברכת הנסים":

את"ל שאמירת, "הגומל לחייבים" כוונתה רק להודות לה' על הטובה שנעשה עמו אע"פ שאינו ראוי לכך – תמוה, אמאי לא תיקנו לשון זה גם בברכת הנסים?

ולכאורה, כלפי לייא: ברכת הגומל אין חיובה דוקא על הצלה שבאה על ידי נס, ואדרבה, הארבעה שצריכים ל' הודות הם במצבים שע"פ טבע יכולים לצאת מהם בשלום (שלכן אין הם חייבים גם בברכת הנס אא"כ ניצלו על ידי נס מיוחד כו"פ), משא"כ ברכת הנס

(7) ועי' מגדיל בשבחו ית', דנוסף על עצם הענין שהקב"ה גמל עמו טוב, הרי עשה זאת למרות שהוא אינו ראוי לטובה זו.

(8) וכן פ' בתשובת מהר"ם מינץ ס"ד (שהובא במג"א ר"ס ריט). וכן מוכח בפ' התפלות והברכות לר"י ב"ר יקר (רבו דהרמב"ן) ח"ב (ירושלים, תשכ"ט. תשל"ט). וראה גם שו"ת מהר"ם שיק או"ח ספ"ח. שו"ת אבני נזר או"ח סל"ט. ערוך השולחן או"ח סרי"ט ס"ד.

(9) ראה מג"א שם סרי"ט סק"ט. סדר ברכת הנהנין לאדה"ז רפ"ג.

(10) ראה שו"ע או"ח סו"ס ריח ובמג"א שם. ט"ז שם סרי"ט סק"ו. ערוך השולחן שם ס"א-ד. ועוד. וראה גם ס' פ' התפלות והברכות (שבהערה 8): ומן הדין יחיד שנעשה לו נס הי' לו לברך הגומל. . . אלא שנפטר ממנה ע"י ברכה זו שעשה לי נסים שהיא גדולה ממנה שהרי הי' חולה כו' אינו נעשה לו נס שהרי רוב חולים מתרפאים כו'. ע"ש. וצ"ע בפרש"י צו (ז, יב): דבר הודאה על נס שנעשה לו כגון יורדי הים כו' וחולה שנתרפא כו'. וראה סדור הנסמן בהערה 22.

משא"כ ברכת הנס אינה דוקא על נס שהוא הצלה ממצב של סכנה. וע"ד „הרואה . . מעברות הירדן“¹⁶ (המקום שעברו בו ישראל בימי יהושע¹⁷), שנס זה (בקיעת הירדן) לא ה' בגדר הצלה ממ-קום סכנה אלא רק להקל עליהם העברת הירדן¹⁸. שמזה מובן, שגם כשמברכים על נס של הצלה, אין ההודאה על ביטול מצב סכנה, אלא על עצם החסד, שהקב"ה עשה לו נס.

ולכן אינו מתאים בברכת הנס ענין „הגומל לחייבים“, מכיון שאין הכרח שבעל הנס ה' במצב בלתי רצוי (סכנה וכיו"ב) „שהי' חייב בדבר הסכנה ח"ו“¹⁹ (וגם אם ה' במצב כזה – אין הכוונה בברכה זו להודות על ביטול מצב זה, כנ"ל).

[ועד"ז הוא החילוק בין ברכת הגומל וברכת הנס בתוכנם הפנימי:

ברכת הגומל – שענינה הוא ההודאה על הצלה ממצב בלתי רצוי (סכנה כו') – שייכת לעבודת הנשמה בגוף, שהיא ירידה גדולה (כמבואר בארוכה בהמשך

ברכת הנס (ליחיד¹¹) „ברוך שעשה לי נס במקום הזה“ מוכח שההודאה והשבח¹² הם (לא רק על עצם הנס, אלא) ע"ז שהוא „בעל הנס“ [שלכן חייבים רק „כל¹³ יו-צאי יריכו של אותו אדם . . הם ובניהם עד סוף כל הדורות לברך . . שכולם שותפים באותו נס“].

וי"ל, שכדי ליישב שאלה זו מוסיף כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁴ שהפירוש ב„הגומל לחייבים“ הוא, ש„מודה שהי' חייב בדבר הסכנה ח"ו“ – דזה שייך רק בברכת הגומל, שהיא הודאה על הצלה, כלומר, כאשר לפניו ה' מצב של סכנה ואח"כ ניצול ממנה, ולכן שייך לומר „הגומל לחייבים“¹⁵, ש„מודה שהי' חייב בדבר הסכנה ח"ו“ (היינו שבאשמתו נעשה המצב שדרש הצלה מלמעלה);

11 והרי כל השאלה (בהמאמר) מלכתחילה היא מברכת נס דיחיד, שהרי על נס דרבים (שנעשה לכל ישראל או לרובם – שו"ע או"ח סרי"ח ס"ב) אין לומר „הגומל לחייבים“ – שהרי אדרבא זכות הרבים מסייעתם. ובכלל צ"ל זהירות יתירה להזכיר חובה על כלל ישראל (ראה ישעי' ה, ה ואילך ובמפרשים. יבמות מט, ב), משא"כ יחיד המזכיר חובה לעצמו.

[ודוחק גדול לומר, שלא תיקנו לשון „חייבים“ בברכת נס דכל יחיד מפני „לא פלוג“].

12 ראה ברכות נד, א: על כולן צריך שיתן הודאה ושבח.

13 ל' אדו"ז – סדר ברכת הנהנין פ"ג ס"א. וראה טושו"ע או"ח סרי"ח ס"ד ובנ"כ.

14 היינו שהשאלה נכתבה בסגנון כזה, שמא ריכות הביאור בהמאמר (בעבודת האדם) יובן התי-רוץ על שאלה זו. וראה לקמן בפנים בסוף הסעיף.

15 וי"ל שזהו גם הדיוק „הגומל . . שגמלני“ – ע"פ מרז"ל (ברכות נו, סע"ב) „הרואה גמל בחלום מיתה נקנסה לו מן השמים והצילוהו ממנה“ (וראה רש"י ודא"ג מהרש"א שם, שהסימן הוא מצד ה„נטוירקון של גמל“, השייך גם לחיבת „גומל“).

16 ברכות נד, א. טושו"ע או"ח ר"ס ריח.

17 רש"י ברכות שם.

18 בביאור הלכה (ר"ס ריח) „דהברכה לא נתקנה על פלאי הבורא כו' נתקן רק אהצלת אדם מן המיתה בדרך נס“. ע"ש באורך. אבל לכאורה צע"ק מ„מעברות הירדן“, כפנים.

ובכל אופן: גם לפירושו י"ל, דאף שהברכה נתקנה רק כשהיתה הצלה מן המיתה – מ"מ, תוכן ההודאה והשבח אינו על ביטול הסכנה אלא על עשיית הנס (משא"כ ברכת הגומל שתוכנה ההודאה שניצל מן הסכנה), כפנים.

19 וע"ד בפרשתנו (פ' בלק) – הנסים שנעשו לפינחס (ספרי, תנחומא, תיב"ע ורש"י סוף פרשתנו, סנהדרין פב, ב), שלא שייך לומר שהוא „הי' חייב בדבר הסכנה“, ורק שגרם והביאה ע"ע.

בשלמא לפי הבי"ה שהכונה ב„חייבים“ היא לענין קבלת הטוב (שהאדם מודה שאינו הגון וראוי לטובה זו) יש לומר שזה שייך גם בצדיקים, שמחמת גדול ענוותנותם חושבים שאינם ראויים לחסדי ה' ²⁴. וע"ד שמצינו ביעקב ש„התנצל ²⁵ על יראתו מפני עשו ולא די לו בהבטחתו כו' מפני היות קטן יעקב במאד מאד בעיניו כו' ואינו ראוי וכדאי כלל להנצל כו' שנדמה בעיניו שחטא“.

אבל איך אפ"ל שגם צדיק גמור צריך לחשוב (ובאמת) שחטא עד כדי כך ²⁶ שיהי' „חייב בדבר הסכנה ח"ו“ ²⁷?

וביותר אינו מובן: פירוש זה נאמר

פי' „חייבים“ (לא לשון „חיוב של עונש“, אלא) „לשון חוב .. שהאדם יש לו טובות הרבה אצל בוראו כו“.

(24) וכדיוק ל' הבי"ה, שמתחיל ד„חייבים .. הם רשעים“, וממשיך „וגם אני כאחד מהם שאע"פ שאיני הגון כו“ (ולא „רשע“).

(25) ל' אדה"ז בתניא אגה"ק ס"ב. וראה לקמן סעיף ה.

(26) ראה טעמי המצות להרח"ו פ' קדושים בטעם שהאריז"ל נהג „לומר פרטי היודוים“. ול- העיר מלקו"ש ח"ט ע' 206 ואילך.

(27) בפרש"י וישלח (לב, יא), „נתמעטו זכותי כו' שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרם לי להמסר ביד עשו“. וברא"ם שם מפרש ד„מעוט זכותי לחודי' אין לו לירא כל זמן שלא חטא דאין יסורין בלא חטא ולא מיתה בלא עון“. וראה פרש"י תהלים קז, יא.

אבל ראה חדא"ג מהרש"א ברכות (ד, א) שנסקנת הגמ' (שבת נה, ב) היא דיש מיתה בלא חטא כו'. וכוונת רש"י ב„נתלכלכתי בחטא“ היא (לא שלכן יענש להמסר ביד עשו, אלא) שזה יגרם שתבטל ההבטחה*. וכן מוכח מל' אדה"ז באגה"ק שם. וראה לקו"ש ח"ה ע' 398 הערה 67 (ח"כ ע' 168 הערה 19).

מאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שירידה זו נותנת מקום שהאדם יכניס א"ע למצב של סכנה ר"ל (בד' האופנים ד„ארבעה צריכים להודות“); אלא שגם לאדם זה שהכניס עצמו למצב זה נותן הקב"ה כח להנצל מהסכנה, על ידי ש„גומל לחייבים טובות שגמלני טוב“ – („אין ²⁰ טוב אלא תורה שהוא טוב האמיתי ²¹“);

ולכן אומרים בברכה זו „הגומל לחיי-בים“, מכיון שהיא קשורה עם מצב של „חייב“, סכנה רוחנית, והאדם מודה להשם שהצילו אף „שהי' חייב בדבר הסכנה“, כנ"ל.

משא"כ ברכת הנס ענינה ההודאה והשבח להקב"ה על ההתגלות האלקית שבמעשה נסים (שלמעלה – מל' ארים נסי ²² – מטבע העולם), ולכן לא שייך בזה אמירת „הגומל לחייבים“, שהרי אין כאן מצב של „חייב“, כ"א אדרבה, התג-לות השם].

ד. אמנם לכאורה צ"ע בגוף הפירוש הנ"ל:

ברכת הגומל היא בנוסח שווה לכל ישראל, גם לצדיקים גמורים, ולכאורה תמוה ביותר לומר, שגם צדיק גמור „הי' חייב בדבר הסכנה ח"ו“ ²³?

(20) אבות פ"ה, ג.

(21) לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר סד"ה הגומל שם.

(22) ישע"י מט, כב (רש"י יתרו כ, יז. חקת כא, ח. וראה סדור עם דא"ח מד, סעי"ב (בעניניו – הודאה על נס). אוה"ת בשלח ע' תרסה. ועוד).

(23) ולהעיר מעיון יעקב לע"י ברכות (נד, ב דה"ע) „גנאי הוא לת"ח כמותו לומר כן (הגומל לחייבים)“. ט"ז או"ח סרי"ט סק"ג. ובס' מאמר מרדכי (ליורנו, תקמ"ד) או"ח שם סק"ז ד„חייבים“ היינו „חייבים דעלמא“.

ולהעיר שבשו"ת לחמי תודה ס"ה (שהובא בשע"ר) רי תשובה ורעק"א לשו"ע או"ח שם בריש הסימן

(* ועפ"ז יונתק ל' רש"י „ויגרם לי להמסר ביד עשו“.

וכמארז"ל³² שמא יגרום החטא שנדמה בעיניו שחטא.

מהמשך הלשון מובן, דגם זה שיעקב „נדמה בעיניו שחטא” הוא תוצאה מ„ריבוי החסדים”. היינו, שה„קרבת אל-קים” (שע”י ריבוי החסדים) פעלה אצל יעקב לא רק הרגש של קטנות ושפלות (שיהי’ קטן במאד מאד בעיניו) אלא שיהי’ „נדמה בעיניו שחטא”.

ויש לומר הסברת הענין:

זה שחשש יעקב „שמא יגרום החטא שנדמה בעיניו שחטא” לא היתה זאת עניות של שקר ח”ו³³, שטעה יעקב בעצמו לחשוב שעבר על רצונו ית’, אלא שחשש זה נתחדש ע”י שנעשה „קרוב אל ה’ ביתר שאת”.

כלומר³⁴: לפני שזכה ל„קרבת אל-קים” זו, היתה עבודתו בתכלית השלי-מות בלי חסרון כלל; ורק לאחר שנתעלה להיות „קרוב אל ה’ ביתר שאת” אזי (חשב ש)עבודתו הקודמת כחטא תחשב (אף שלפנ”ז לא הי’ שום חסרון בעבודתו)³⁵.

(32) ברכות ד, א. רש”י וישלח שם (בשינוי לשון).
(33) דנוסף לזה שיעקב מדתו מדת האמת (זח”א קלט, סע”א. קסא, א. תניא ספ”ג. ובכ”מ) – הרי ידוע שענין הענוה (משא”כ שפל) אינו שטועה לחשוב שהוא בעל חסרון, אלא שלמרות שידוע מעלותיו ה”ה קטן בעיני עצמו, בהכירו שכל מעליו תיו ניתנו לו מלמעלה (ראה לקו”ש ח”ג ע’ 33 וש”נ).

(34) הבהב לקמן ראה לקו”ש חכ”ה ע’ 16 ואילך.
וראה גם לקו”ש ח”ה ע’ 396 ואילך (ח”כ ע’ 166 ואילך).

(35) היינו שאין הכוונה שאזי מכיר החסרון שהי’ בו לפנ”ז – אלא שהחסרון נתחדש עתה – כי ע”י עליו זו נדרשה ממנו שלימות בערכו עתה (ולפנ”ז

ע”י כ”ק מו”ח אדמו”ר בקשר לגאולתו ממאסרו, אשר הסיבה הטבעית למאסרו („דבר הסכנה”) היתה „העבודה הגדולה” אשר עבד „בהרבצת תורה וחיוזק הדת”²⁸, שעבד בזה עד כדי מסירת נפש בפועל, שזהו מצב של זכות בתכלית השלימות והעילוי – ואיך יתכן לומר שהוא „הי’ חייב בדבר הסכנה ח”ו”!?

ה. ויובן זה ע”פ המבואר באגרת רבי-נו הזקן²⁹ (שכתבה „אחר ביאתו מפטר-בורג”³⁰) בפירושו הכתוב³¹ „קטונתי מכל החסדים” וז”ל:

בכל חסד וחסד שהקב”ה עושה לאדם צריך להיות שפל רוח במאד כי חסד . . . היא בחי’ קרבת אלקים ממש . . . וכל הקרוב אל ה’ ביתר שאת . . . צריך להיות יותר שפל רוח . . . כל שהוא קמ”י יותר הוא יותר כלא ואין ואפס . . . וזו היא ג”כ מדתו של יעקב . . . היות קטן יעקב במאד מאד בעיניו מחמת ריבוי החסדים . . . ואינו ראוי וכדאי כלל להנצל כו’

(28) ל’ כ”ק מו”ח אדמו”ר במכתבו לחגיגה הרא”שונה – י”ב תמוז תפר”ח (אגרות קודש שלו ח”ב ע’ פ. וש”נ).

(29) תניא שם.

(30) כ”ה הכותרת בתניא שם. ולהעיר מהכותרת למאמר כ”ק מו”ח אדמו”ר הנ”ל (שנכתבה על ידו) – „ש”פ פנחס, פ”ז פטרסבורג” [וכ”ה ב„מפתח” לסה”מ תרפ”ז שם – שהוא ג”כ לשון בעל הגאולה] – אף שבימים ההם שם העיר הי’ לעניינגראד [וכ”ה הלשון בהרשימה שנדפסה בראש הקונטרס* (שבו נדפס המאמר בפעם הראשונה) – „ביום החמישי כו’ ויבא לביתו ללעניינגראד כו’ אמר המאמר ברוך הגומל כו”]. – וראה סה”ש תנש”א ח”ב ע’ 658.

(31) וישלח שם.

* גם רשימה זו נכתבה על ידי בעל הגאולה, אלא שכתבה בסגנון שלישי המדבר (ראה פתיחת הרמב”ן לתורה).

ביום השבת מאירה קדושתו ית' בעולם באופן גלוי⁴¹; ע"ד שעומדים לפני המלך, ולכן אסורים במלאכה⁴²; משא"כ בימי החול, שקדושתו ית' מתעלמת בעולם, ה"ז כמו בני המדינה הנמצאים מחוץ להיכל המלך – שאזי רצונו של המלך הוא שיתעסקו, יעשו מלאכה ב"י שובו של עולם כו].

וזהו הפירוש בזה שיעקב „נדמה בע"י ניו שחטא", כי „מחמת ריבוי החסדים" שהגביהו את יעקב להיות „קרוב אל ה' ביתר שאת", הרי דרגתו, קטנותו בעיני עצמו הקודמת בעבודת השם נחשבת כחטא.

ועד"ז יש לפרש נוסח הברכה „הגומל לחייבים טובות" אצל צדיקים גמורים – שע"ז גופא שנגמל להם חסד וטוב, ה"ז גורם שירגישו א"ע כ„חייבים", שלגבי גודל קרבתם אל ה' (ע"י חסד זה), הרי מצבם הקודם הוא בגדר „חייבים" (אף שקודם „קרבת אלקים" זאת, היתה עבודתם בתכלית השלימות), כנ"ל.

ו. אמנם עדיין אין הענין מיושב, כי ביאור הנ"ל מספיק רק להסביר איך אפשר שצדיק גמור יחשיב א"ע (באמת)

מכילתא דרשב"י יתרו שם. וראה לקו"ש ח"א ע' 189 הערה 8.

41 וי"ל ששני ענינים בזה: מצד המטה (הרגש הַאֲדָמָה) – דמכיון שבשבת מרגישים יותר „קרבת אלקים" ה"ז פועל הרגש הביטול; וכן מצד למעלה (דרגת האור) – שבשבת מאיר אור עליון נעלה יותר, שמצד אור זה אין מקום למציאות יש.
42 וביזה גופא כמה דרגות – יו"ט* שמותר במלאכת אוכל נפש; שבת שאסורה ככל מלאכה, אבל מותר באכו"ש (עניני הגוף); יום הכפורים שאין בו אכו"ש כו.

* ולפני זה חוה"מ דמותר במלאכת דבר האבד.

דוגמא לדבר – מה שארו"ל³⁶ דמאן ד„מחו ל' במחוג קמי מלכא" ה"ז מרידה במלך, כי בעמדו לפני המלך צ"ל בביטול גמור, מבלי כל זיו ותנועה כל שהיא³⁷; שזהו רק כשעומד לפני המלך, משא"כ שלא במעמד המלך, הרי לא זו בלבד שמספיק כשמתד בטולו אל המלך תה"י בדרגא פחותה יותר (שמקבל ע"ע לקיים חוקי המלך וכו'), אלא עוד זאת, שזהו רצון המלך, שהאדם לא יה"י בביטול גמור כזה, שהרי במצב ביטול כזה לא יה"י מסוגל למלאות פקודות המלך ב"י שוב המדינה כו'.

ונמצא, שבהיותו לפני המלך – הרי עבודתו הרגילה בעת עסקו בהמדינה ב"שוב המדינה (גם שהיא בתכלית השלימות) נחשבת „כחטא", כי לפני המלך אין לו אלא ביטולו אל המלך.

[וכמבואר בספרים³⁸, שזוהי גם סיבת ההפרש בין ימי החול שבהם נצטוונו³⁹ „ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך" (וארו"ל⁴⁰ „זו מצות עשה"), ואילו ביום השבת נאסרה עשיית מלאכה:

היתה עבודתו בשלימות) – ראה לקו"ש חכ"ה (ע' 15 ואילך). ושי"נ.

עוד דוגמא: ה„מפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה כו" (אבות פ"ג מ"ז) – אף שכשאינו עוסק בתורה, מחוייב לבדך כשיצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח (ברכות מג, ב. טושי"ע או"ח סרכ"ו. סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פ"ג סי"ד).
36 חגיגה ה, ב.

37 וכן בשמו"ע שאז צ"ל כ„עומד לפני המלך" (שו"ע אדה"ז או"ח סק"ד ס"ב. וראה ברכות לג, רע"א. שבת י, א. טושי"ע ודאדה"ז או"ח ס"ס צה).
– וראה לקו"ש שם (ס"ע 16 ואילך. ושי"נ) בטעם אמירת סלח לנו בתפלת שמו"נ.

38 אוה"ת לך (כרך ג) תשכ, איב (וש"ג). המשך תרס"ו ע' כב.

39 יתרו כ, ט.

40 מכילתא הובאה בדרשות ר' יהושע אבן שועיב פ' וישב ובס' מנחה בלולה יתרו שם. וראה

בהיותם נשמות בגופים דוקא, מתעלים בעילוי אחר עילוי כו'.

ולכן גם צדיק גמור מברך, הגומל לחייבים טובות" – אף שלא שייך לומר שהוא „אשם", בדבר הסכנה ח"ו" – כי מצבו הקודם, שהוא בגדר „חייבים" לגבי „קרבת אלקים" שזכה לה על ידי גמילת הטוב, הוא הוא שגרם שיועמד במיצר זה, כדי שיגיע לעלי' הזאת (הבאה ע"י מיצר זה⁴⁵).

וככל הדברים האלה נראה במוחש בגאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁶ – שדוקא לאחרי שעבר את יסורי המאסר ר"ל, הותחלה תקופה חדשה בעבודתו בהרבצת התורה וחיווק הדת בכלל, שעבודתו זו נתרחבה – יצאה למרחב – ועד להפצה בכל קצוי תבל.

ונתגלה לעין כל, שהכוונה של המאסר היתה בשביל עלי' זו, ליתן האפ" שריות להרחבת העבודה, להפיץ תורה ויהדות – כולל הפצת המעיינות של פנימיות התורה – בכל מרחבי (שבכל קצוי) תבל.

(משיחות י"ב תמוז תשכ"א, ש"פ בלק תשל"ז)

44) גם י"ל שעצם הירידה למצב של מיצר וסכנה הו"ע של „חייב" – ע"ד הידוע דהגם שהצ" מצום הוא בשביל הגילוי, מ"מ „גוף ועצם הצמצום הוא היפך הרצון" (סה"מ קונטרסים ח"א קצב, א ואילך). ואכ"מ.

45) ועפ"י יש לפרש נוסח הברכה „הגומל לחייבים" – שנו"י הרגש המיצר מזה שנמצאים במצב ד„חייבים", זוכים להגומל. . טובות" – דמן המיצר אל המרחב, כנ"ל. וראה לקו"ש שצויין בהערה 26. 46) להעיר, שאדמו"ר אמר לאחרי גאולתו [יש כסלו תק"ס – שנה לאחר גאולתו, אבל בא בהמשך לד"ה בכ"ה בכסלו שאמר אדה"ז בחנוכה תקנ"ט בוויטעבסק בנסיעתו חזרה ממאסרו בפעטערבורג] דרוש „ברוך שעשה נסים לאבותינו" (לקו"ד ח"א כא, א. וראה שם מה שאמר „בתחילת אמירתו"), וכ"ק מו"ח אדמו"ר אמר מאמר „ברוך הגומל כו". ואכ"מ.

כ„חייב", אבל בהמאמר מפרש (כנ"ל) „חייבים" – ש„מודה שהי' חייב בדבר הסכנה ח"ו", והתמי' במקומה עומדת: הן אמת שלגבי מצבו בהווה עבודתו הקודמת אינה בשלימות, אבל איך אפ"ל „שהי' חייב (קודם לזה) בדבר הסכנה ח"ו"?

[ודוחק גדול לומר שפירוש זה ב„הגומל לחייבים" הוא רק לשאינם צדיקים, ששייך לומר שהם אשמים „בדבר הסכנה".]

ויש לומר הביאור בזה:

זה שהקב"ה מעמיד את הצדיק במצב של סכנה כו', ה"ז רק כדי להעלות אותו למדריגה עליונה יותר. כי דוקא על ידי העבודה במצב של „מיצר", מגיעים ל„מרחב" האמיתי (מן המיצר גו' ענני במרחב).

[וע"ד המבואר בהמאמר בענין ירידת הנשמה למטה (שההודאה דברכת הגומל בעבודת האדם היא על היציאה מהסכנה הרוחנית שבירידה זו) – שהכוונה בירידה זו היא לצורך עלי', שע"י עבודת הנשמה בכירור וזיכוך הגוף הגשמי (והמשכת קדושה בדברים גשמיים) מתעלית הנשמה למדריגה עליונה וביותר מכמו שהיתה קודם ירידתה בגוף.]

וענין זה הוא גם אצל צדיקים גמורים, שהענין שעובד ה' בעוה"ז ה"ז ירידה, כי „גם. . צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה רבה בתענוגים לא יגיע למעלות דביקותו בה'. . בטרם ירידתו לעוה"ז החומרי לא מינה ולא מקצתה ואין ערך ודמיון ביניהם כלל" ⁴³ – אלא שירידה זו צורך עלי', שע"י עבודתם

43) תניא פל"ז (מח, סע"א).